

MAGYAR HADI SZABÁLYZATOK GYŰJTEMÉNYE.

Hadik altábornagy szabályzata a magyar lovaság számára.

Méltóságos Generalis Hadik Uramtul némely kiadott Punctumok, mihez tartásuk tudniillik Verekedés alkalmatosságával az Ő Excellentiája alatt levő Magyar lovas Regementek magokat.

Minekutánna az elmúlt Táborozáskor az magyar lovas Regementeknek a Verekedéskor tett fegyverkezései nem tapasztaltattak egyenlőknek azoknak tehetőségével, a mi által az ellenségnek megvetését vonták armádánkra, a följebb való helyeken pedig Nemzetünk hajdani vitézlő fényére homályt hoztak; arra való nézve, hogy az jöendő táborozáskor az meg csökkent böcsületünket valamennyire helyre lehessen hozni: szükségesnek ítélte Mélt. Generalis Hadik Uram a Verekedésnek módjára czélzó némely Punctumokat följegyezni.

Először is.

Hogy minden hadi gyakorlásoknak mind kezdete, mind szerencsés kimenetele Isten után az jó rendtartástul függ: nem kevés kárunkkal, sőt orczáink pirulásával világosan tapasztaltatják velünk az Brussziai királynak kuruczai és másféle rendelt seregei; mert noha különbféle nemzetségből állók és többnyire ravaszsggal, most pedig főképen erőszakkal fogadottak legyenek, mégis oly rövid üdő alatt az igaz hadi rendtartás által egyedül oly helyes karba hozattattak, hogy föltett ügyekezeteik jobbára szerencsés és vitézi kimenetellel teljesítettnek; ellenben pedig rendnélkül való hadakozásunknak látásával annyira vérszemet kaptak Nemzetünkön, hogy a kevés számú, de jó rendben levő kuruczok az mi noha számosabb, de rendetlen népünket zavarodásra hozta és gyalázatosan megszalasztja, sőt minden apró csatánkban is, melyeknek

hasznos végbenvitelét már régtől fogvást egyedül magyar nemzetünknek dicsiretes vitézi tehetőségének tulajdonította minden ember, már most megehlőznek egyedül rendetlenségünk miatt, arra való nézve, mivel mint kirugóskodáskor, mind sorban való álláskor, masirozáskor, egyszerűen minden hadi mozdulásokban legtöbb, sőt elkerülhetetlen jura-mentom légyen az valóságos jó rendtartás.

Azért Másodszor.

Minden Tiszt ugy intézze állítását a maga Trupjának, hogy az Népinek javát az első sorban és az két szárnyokra helyeztesse, szorosban és rendszerint seregeltetvén őket az előre csatázókon kívül, kiket ha az ellenség tüzinek kicsalására rajtahajtani jónak itél, rajta hajtasson és azon alkalmatossággal szükségképen megszályedett népét mennél hamarabb és jobban lehet össze és rendbe szedje.

Harmadszor.

Szükséges azt is tudni, hogy soha sem köll engedni, hogy az ellenség legyen a verekedésnek kezdője, sőt ha szintég az alkalmatosság ugy hozná magával, hogy helyben köllene bevárni az ellenséget, akkor is a föld csinnyához képest két vagy három száz lépésnyire eleiben kell rugaszkodni és kivont kardval tüzessen rajta hajtani, békét hadván tüzellő fegyverének, az melynek hasznát akkor köll venni, az midőn az ellenségnek ereje miatt az Trup kintelenítettvén magát is visszahuzni az hátruljárójával, vagy el kívánja tüzelni, vagy tüzével az eleit tartóztatni az több Trupjainak oltalmára, avagy ha szoros helyeken kölltenék által költözködni, vagy azokat oltalmazni.

Negyedszer.

Mínthogy az lovasság erejinek fortélyá leginkább abbul áll, hogy az ellenség szárnyainak mestere lehessen : arra való nézve annak megnyerésére szükséges arra vigyázni, hogy imo, ha az egymással való ellenkezés mind az két részrül csak egy Trup között vagyon, tehát az midőn legesebesebben rajtahajt, akkor hirtelen jobbrul és balrul való széleiben, avagy, ha kitelhetik az harmadik sorban levő embereket az ellenség szárnyaira fordítsa, ha pedig 2-0 az tisztnek több Trupja volna egynél, azokat az első Trup háta megé állítsa, és az midőn már közelget az ellenséghez, akkor azon hátul, jobbrul és balrul álló Trupokat hir-

telen az első Trupnak szélei végében köll fordítani, az kik heventében az ellenség szárnyaira csapjanak, melynek nagy haszna leszen, mert vagy ő is ezen változásra kívánja változtatni azvagy szélesíteni az frontot vagy sem; ha megtartja az ellenség az első frontot, meg van verve, mert az szárnyainak mestere leszen azon két félre fordulandó Trup, ha pedig meg kívánja frontját nagyobbítani: akkor is meg lesz verve, mert megtágitván az frontjokat, utat nyit az bevágáshoz és az összezavardáshoz.

Ötödször.

Tilalmaztatik keményen, sem fő, sem al-Tiszt, sem közember ne merészeljen verekedés előtt az ellenségnek erejéről, annak sokaságáról, helyes rendelkezéseiről beszélni, vagy hogy «igy-amugy lesz», «mennyi ágyuval — amannyi gyalogsággal» légyen, ellenben az mi népünk csak egy maroknyi, rossz helyben áll, lovai rosszak, segedelmire nincs semmi és több efféléket előhozni; mert az ilyes beszédek csak félelmet és bátortalanságot okoznak az közemberben, az által pedig urok szolgálatjának nem kevés kárt okoz. Kihez képest a Tiszt arról gondolkodják, az mi a kötelessége, az Al-Tiszt pedig s az közember hallgatással figyelmezzon az kiadott Parancsolatokra és azokat vigye véghez, mert a Tiszt hivatalja egyedül arról gondolkozni és tenni itéletet, ha az ellenségre reá ütni tanácsos-e? vagy azt bevárni.

Hatodszor.

Minden tiszt köteleztetik az verekedéskor és előtte az népet a maga hivataljára, Nemzetünk hajdani dicsőséges Vitézségére emlékeztetni és bátorítani, sőt az közember is biztassa az maga pajtását és az ellenségnek mozdulásához alkalmaztassa magát.

Hetedszer.

Soha ne verekedtesse egyszersmind az Tiszt az maga Trupját, hanem annak nagyságához képest abbul készen tartson tovább való szükségre egy Truppot. Ha azért

Nyolczadszor.

Ha az ellenség *czafol* hátrál; akkor egyik részét hajtassa rajta, hogy ne legyen nekie üdeje magához térni és rendbeszedni magát; és

ugyan azon alkalmatossággal legjobb lesz hasznát venni az tüzelő fegyvernek, hogy az ellenségben mind több kárt, mind nagyobb félelmet szerezzen; az többi pedig lassanként szoros rendben seregelvén nyomakodjék azok után ugy annyira, hogy ha történetbül az ellenség vagy maga erejével, vagy hozzájövendő segítséggel az rajtahajtókat visszanyomná, azonnak kész segedelmére lehessen.

Kilenczedszer.

Minden Tiszt az Trupjának mineműségéhez képest rendeljen elő- és hátuljáróban embereket, vagy megnevezvén őket, vagy azokat, a kik magok jószántokból kívánnak menni, a kiket az többi Truppok fogják oltalmazni; ellenben nyilvánosságos veszedelemben nem köll őket bocsátani, ha csak épen az utolsó szükség nem hozza magával, hogy az többeknek megmentésére inkább egynehányat az utolsó szerencsének bizonytalan sorsára kölletnék szánni.

Tizedszer.

Semmi ember se merészelje megbróbalni parancsolat megszegésével vissza czafolni, annyival inkább bátoratlansága miatt megszaladni, melyekért nem csak keményen megbüntettessenek, hanem ha az által nagy rendetlenség származna: a Tiszt az olyas fejes embert másoknak példájára szabadon meg is ölheti.

Ha pedig reménysége kívül

Tizenegyedszer.

A tiszt maga akár az ellenség előtt, akár Trupjának megtartásában, avagy megzavarodásakor annak helyre állításában maga hivataljának tehetségéhez képest meg nem kívánna felelni, avagy gyalázatosan föl verettetné magát, minden kérdés nélkül processus szolgáltatassék nékie.

Tizenkettődször.

Keményen büntettessenek azok is, a kik verekedés alkalmatosságával előbb, hogy sem az ellenség eltakarodnék, engedelem nélkül fosztogatásra adják magokat és az Trupbul elmennek, sőt még azon tiszt is, a ki arra engedelmet adott, vagy legalább az ujjain által nézte, büntettessék meg. Ellenben

Tizenharmadszor.

A nyereség kotyára vettessék és az ára lélekisméret szerint egyaránt portio számra osztassék, kivéven ebből az forspontos lovakat és az földnépének jószágait, melyeket eladni nem szabad. Egyébaránt is ne engedjék meg, hogy az igaz hadi rendtartás ellen a rendetlen s regulátlan gyülevész népnek módjára az rabokat levetkőztessék.

Tizennegyedszer.

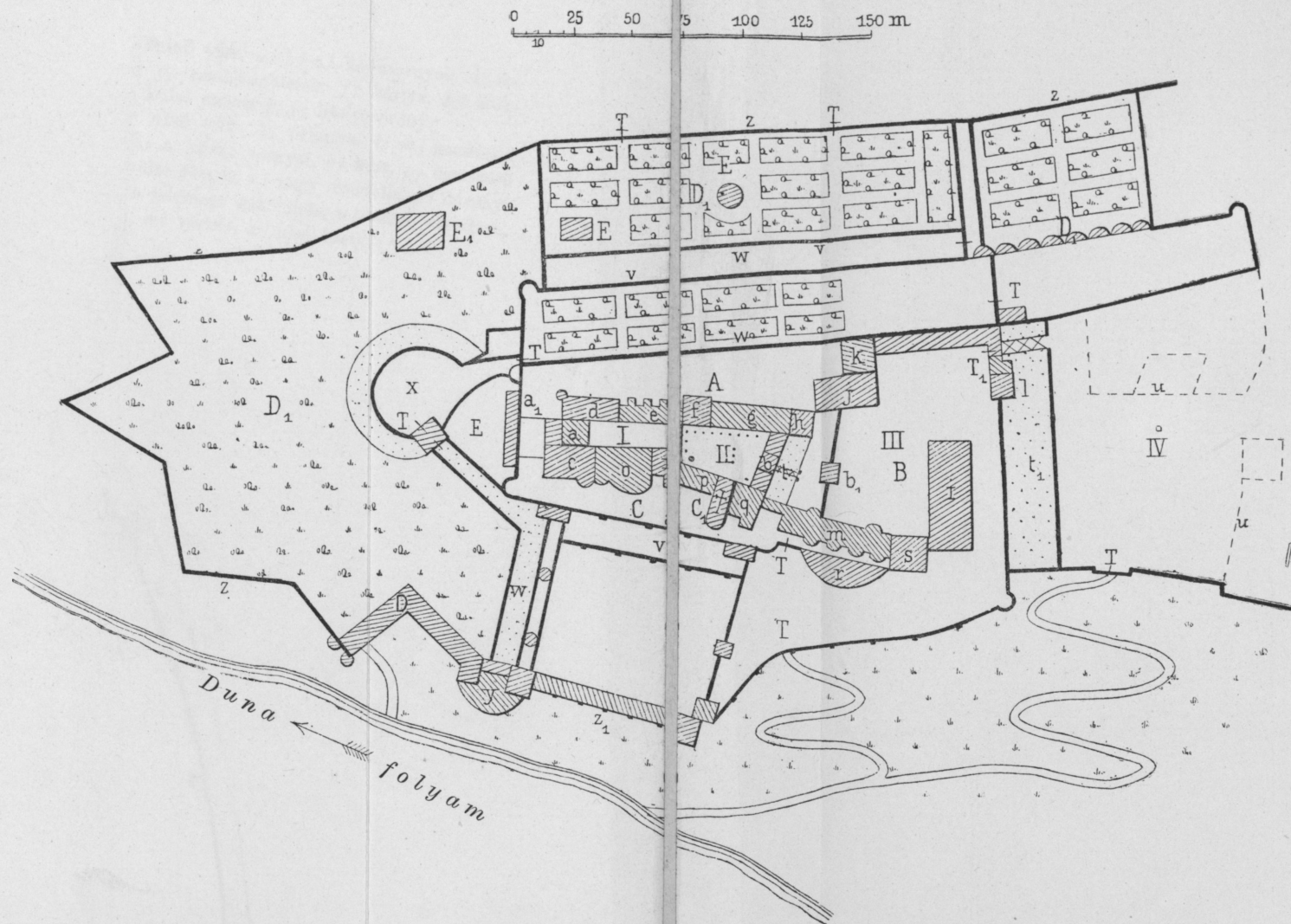
Valaminthogy azok, a kik a magok kötelességének megfelelőekben restelkednek, keményen megbüntetődnék, úgy azok ellenben a kik Urunk szolgálatjában serénykednek az följobb valók előtt megjelentessenek, hogy másoknak ösztönzésére érdem szerint meg lehessen őket jutalmazni.

A saját gyűjteményében levő eredetiekből közli

SZILÁGYI ISTVÁN.

A BUDAI KIRÁLYI VÁR A XV. SZÁZADBAN.

- A) A régi (belső vár).
 B) A Zsigmond-korabeli részek.
 C) Mátyás-korabeli részek.
 D) Mátyás király istállóí.
 D₁) Királyi kertek.
 E) Kerti házak.
 T) Kapuk, bejáratok.
 I) II) A belső vár udvarai.
 III) A külső várudvar.
 IV) A György-tér a Zsigmond szoborral.
 a) István torony.
 a₁) Védőfal és üvegfolysó.

- b) Északi torony.
 b₁) Kaputorony.
 c) Éléstár.
 c₁) János kápolna.
 d) Kincstár.
 e) f) g) h) Anjou-korabeli épületek.
 i) Az új palota.
 j) Befejezetlen épületek.
 k) A csonka torony.
 l) A börtön torony.
 m) Összekötő-folyosó.
 n) Kápolna, papi col

- o) Csillagda.
 p) Ünnepek termei.
 q) Lépesóház.
 r) Félgömbölyű bástya.
 s) Magas erődítmény (török raktárépület).
 t) t₁) Arkok.
 u) A törökök által emelt falak.
 v) Lőréses falak.
 w) Vár felkőz (Zwinger).
 x) A nagy palota-bástya.
 y) A vízi bástya.
 z) Kertfalak.

ium és könyvtár.

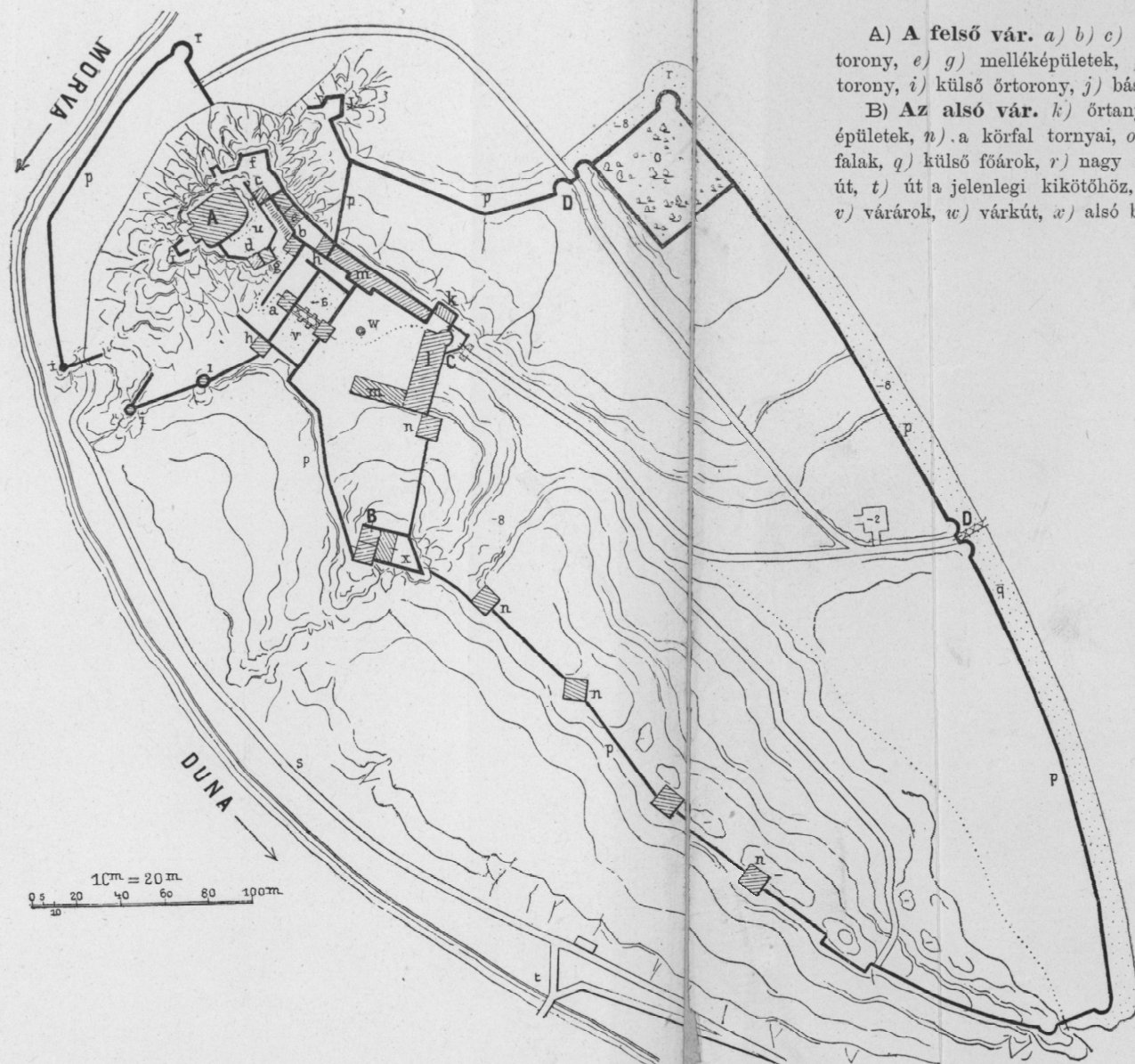
1912

DE 212

DÉVÉNY.

A) A felső vár. *a) b) c)* kaputornyok, *d)* őrtorony, *e) g)* melléképületek, *f)* bástya, *h)* ároktorony, *i)* külső őrtorony, *j)* bástyatorony.

B) Az alsó vár. *k)* őrtanya, *l) m)* gazdasági épületek, *n)* a körfal tornyai, *o)* kert, *p)* összekötő falak, *q)* külső főárok, *r)* nagy rondella, *s)* dévényi út, *t)* út a jelenlegi kikötőhöz, *u)* felső várudvar, *v)* várárok, *w)* várkút, *x)* alsó bástya.

DÉVÉNY VÁRA A XVIII. SZÁZAD ELEJÉN.

1912

DE 212